

час цього рейду Н. виконував деякі завдання *B.-K. Острозького*. Є відомості, що його козаки розграбували поліські маєтки луцько-острозького єпископа *K. Терлецького*, який, всупереч бажанню князя, готував унію православних із католиками.

Перебуваючи на Поліссі, у січні 1596 р. Н. написав листа королю Сигізмунду III, пропонуючи створити своєрідну буферну зону між Південним Бугом та Дністром, де б могли проживати козаки й будувати свої оборонні твердині. Така зона могла б стати забороном від наїздів татар на Галичину й Волинь. Подібні плани цілком відповідали інтересам *B.-K. Острозького*.

Але Сигізмунд III та його оточення не пішли на таке. Проти Н. та козаків були спрямовані війська під командуванням С. Жолкевського, які розгромили повстанців 7 червня 1596 року в урочищі Солониця поблизу Лубен. Тривалий час Н. знаходився в ув'язненні у Варшаві, де його допитували, намагаючись довідатися про зв'язки козацького ватажка з австрійським імператорським двором та *B.-K. Острозьким*. Зрештою, його стратили у Варшаві, відрубавши голову.

Відразу після смерті Н. його діяння були міфологізовані. Він став одним із найголовніших та найулюблених героїв українського козацького фольклору. Його в позитивному плані неодноразово згадував у своїх творах Т. Шевченко. К. Рильєв присвятив цьому героєві поему, зобразивши його борцем за свободу. У радянські часи з'явилися як художні, так і наукові твори, в яких Н. зображувався як вождь повстанців, борець проти польських феодалів. При цьому не лише тенденційно трактувалися моменти його біографії, а й спотворювалося ім'я. Н. називали Северином, хоча в більшості автентичних документів його ім'я звучить як Семерій.

Джерела: Матеріали до історії козацьких рухів 1590-х років // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Львів, 1899. – Т. 31-32. –

С. 1-30; Наливайко С. Лист до короля Зигмунда Третього 1596 року // Україна: антологія пам'яток державотворення, Х-ХХ ст.: у 10 т. – Київ, 2008. – Т. 3. – С. 33-39.

Література: Антонович М. Студії з часів Наливайка // Праці Українського історико-філологічного товариства. – Прага, 1942; Грабовецький В. В. Нові документи про визвольні походи Наливайка в Галичину // Науково-інформаційний бюлєтень Архівного управління УРСР. – Київ, 1963. – № 1; Заклинський К. Зношення цісаря Рудольфа II з козаками і їх участь у війні угорсько-турецькій в р. 1594 і 1595 // Справоздання дирекції гімназії академіческої во Львове. – Львів, 1882; Леп'явко С. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні. – Чернігів, 1996; Мицик Ю. Незнаний лист Наливайка // Старожитності. – 1995. – № 5-6; Мишко Д. Северин Наливайко. – Київ, 1962; Франко І. Я. Наливайко у мідянім бику // Науковий збірник, присвячений професору Михайлу Грушевському. – Львів, 1906.

Петро Кралюк

Натаніель Євстахій (* ? – † 1579/83)

Один з учених греків, який перебував при дворі князя *B.-K. Острозького*. Походив із з. м. Кандії на о. Криті. У передмові до *Острозької Біблії* говориться, що князь *B.-K. Острозький* посылав збирати тексти Біблії у різні краї, в т. ч. й на Кандійські острови. Правдоподібно, що певну роль у цьому відіграв Н. Був налаштований прокатолицьки, тому відмовився готовати відповідь на книгу *P. Скарти* “Про єдність церкви Божої під єдиним пастирем”, яка була присвячена князю *B.-K. Острозькому*. Близько 1579 р. Н. був учителем дітей князя *B.-K. Острозького*. Міг перекладати біблійні тексти з грецької мови на старослов'янську і брати участь у редактуванні *Острозької Біблії*. Можна припустити, що працював у *OA*, викладаючи тут грецьку мову.

Література: Кралюк П. М., Торконяк Р.,

Пасічник І. Д. Острозька Біблія в контексті української та європейської культур. – Острог, 2006; Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 103; Острозька Біблія: Вступи, гравюри, додатки / Опрацював та приготував до друку ермінх. архимандрит др. Рафаїл (Роман Тороняк). – Львів, 2005.

Петро Кралюк

Новий Завіт із Псалтирем (Острог, 1580)

Назва “Книга Нового Завета. В ней же напредиψалмы блженнаго Двда прорка и црл”. Рядків 30, 24, Шрифт (розмір 10 рядків) – 42, 50, 86. Нумерація кириличними цифрами в правому верхньому кутку, сигнатури літерні в правому нижньому кутку аркуша. Перший зошит без сигнатури. Всього складається із 62 чотирьохаркушних зошитів і останнього двохаркушного.

Друге відоме острозьке видання. Тривалий час (до початку 1960-х рр., коли в німецькому місті Гота була знайдена “Азбука” 1578 р., надрукована Іваном Федоровим в Острозі) вважалася першим острозьким виданням, бо у передмові до неї зазначалось, що вона – “пръвый овошъ ѿ дому печатна” своєго острозькаго…”.

Видання призначалося не для літургійного застосування, а головним чином для індивідуального домашнього читання. У колофонах зазначено, що книга “начата и совершена” за вказівкою В.-К. Острозького “Іоанномъ Феодоровымъ сномъ з Москвы”; сигнет із літерами І. Ф. і написом “Іоаннъ Феодоровичъ печатникъ зъ Москвы” (арк. 490). У передмові книги визначена також мета цього видання. Вона збігається з ідеєю післямови львівського “Букваря” Івана Федорова 1574.: “...и сіє желаємо бытійское дѣло еже начахомъ съвершити... въ наслажденіе всemu народу рускому...”.

Титульна сторінка Нового Завіту
з Псалтирем (Острог, 1580)

Видавці сподівалися, що Н. стане підручникою книжкою для українського духовенства і навчальним посібником для молоді. Книга була найчастіше вживана і здавна існувала в Україні в добрих списках; ареал її практичного вжитку був досить значний: нею користувалися не тільки в церковній службі, а й у релігійних дискусіях того часу. З метою полегшити користування книгою до неї додавався своєрідний абетковий покажчик осіб і окремих висловів “Книжка, собраніє вещеи нужнѣйшихъ, въкратцѣ, скораго ради обрѣтенія въ книїс Нового завѣта, по-